

Vertimas iš anglų kalbos

**JUNGTINĖS
TAUTOS**

PPTK

**Tarptautinis pilietinių ir
politinių teisių paktas**

**Platinimas
RIBOTAS***

CCPR/C/78/D/875/1999

Originalo kalba: anglų

ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETAS
Septyniiasdešimt aštuntasis posėdis
2003 m. liepos 14 d. – rugpjūčio 8 d.

IŠVADA

Pranešimas Nr. 875/1999

<u>Pateikė:</u>	Jan Filipovič (atstovaujamas advokato, Lietuvos Respublikos Advokatūra, Advokato K. Stungio kontora)
<u>Galimas nukentėjusysis:</u>	Autorius
<u>Šalis - pakto dalyvė:</u>	Lietuva
<u>Pranešimo data:</u>	1997 m. sausio 25 d. (pirmas teikimas)
<u>Nuorodos į dokumentus:</u>	Specialus pranešėjo taisyklės 91 sprendimas, perduotas pakto dalyvei 1999 m. rugsėjo 17 d. (neišeistas dokumento forma)
<u>Išvadų pateikimo data:</u>	2003 m. rugpjūčio 4 d.

2003 m. rugpjūčio 4 d. Žmogaus teisių komitetas pateikė savo išvadas pagal fakultatyvinio protokolo 5 str. 4 p. dėl pranešimo Nr. 875/1999. Išvados tekstas pridedamas prie šio dokumento.

[PRIEDAS]

* Išviešinta Žmogaus teisių komiteto sprendimu.

PRIEDAS

Žmogaus teisių komiteto išvados, pateiktos pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvinio protokolo 5 str. 4 p.

Septyniasdešimt aštuntasis posėdis

dėl

Pranešimo Nr. 875/1999**

<u>Pateikė:</u>	Jan Filipovič (atstovaujamas advokato, Lietuvos Respublikos Advokatūra, Advokato K. Stungio kontora)
<u>Galimas nukentėjęsysis:</u>	Autorius
<u>Valstybė:</u>	Lietuva
<u>Pranešimo data:</u>	1997 m. sausio 25 d. (pirmasis teikimas)

Žmogaus teisių komitetas, įsteigtas pagal Tarptautinio politinių ir pilietinių teisių pakto 28 str., susirinkime, įvykusiame 2002 m. rugpjūčio 4 d.,

apibendrinamas savo svarstymus dėl pranešimo Nr. 875/1999, pateikto Žmogaus teisių komitetui Jan Filipovič vardu pagal Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvinį protokolą,

atsižvelgdamas į visą rašytinę informaciją, pateiktą pranešimo autoriaus ir šalies – pakto dalyvės,

priėmė tokį sprendimą:

** Minėto pranešimo nagrinėjime dalyvavo šie komiteto nariai: Abdelfattah Amor, Prafullachandra Natwarlai Bhagwati, Alfredo Castillero Hoyos, Franco Depasquale, Maurice Glele Ahanhanzo, Walter Kalin, Ahmed Tawfik Khalil, Rafael Rivas Posada, Sir Nigel Rodley, Martin Scheinin, Ivan Shearer, Hipolito Solari Yrigoyen, Roman Wieruszewski ir Maxwell Yalden.

Išvada pagal fakultatyvinio protokolo 5 str. 4 p.

1. 1997 m. sausio 25 d. pranešimo autorius, Jan Filipovič, yra Lietuvos Respublikos pilietis, nuteistas už tyčinę žmogžudystę. Jis tvirtina tapęs Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (toliau vadinamo "paktu") 14 str. 1, 3(c) punktų ir 15 str. 1 punkto pažeidimo auka. Jį atstovauja advokatas. Paktas ir protokolas Lietuvoje įsigaliojo 1992 m. vasario 20 d.

Autoriaus pateikti faktai

2.1. 1991 m. rugsėjo 3 d. autorius ir N. Žuk susimušė. Vėliau N. Žuk buvo rastas be sąmonės ir nuvežtas į ligoninę, kur jo neoperavo iki rugsėjo 5 d. Rugsėjo 5 d. N. Žuk mirė. Autoriaus teigimu, mirties priežastys buvo pilvo ertmės trauma ir peritonitas, kilęs dėl to, kad N. Žuk nebuvo laiku atlikta operacija.

2.2. Preliminarus tyrimas buvo pradėtas 1991 m. rugsėjo mėn. 1996 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismas nuteisė autorių už tyčinę žmogžudystę¹. Autorius apskundė teismo nuosprendį tame pačiame teisme, kuris 1996 m. kovo 13 d. atmetė autoriaus apeliaciją. 1996 m. gegužės 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyrius atmetė autoriaus pateiktą teisminės bylos peržiūros paraišką. Vėliau, 1996 m. liepos 1 d. Aukščiausiojo Teismo pirmininko pavaduotojas ir Lietuvos teisingumo ministras atsisakė teikti bylos teisminės peržiūros prašymą.

Skundas

3.1. Autorius teigia, kad jis tapo teisės į bylos nagrinėjimą pagal įstatymus pažeidimo auka, kaip numatyta pakto 14 str. 1 punkte, kadangi nei preliminarus tyrimas, nei žodinis bylos nagrinėjimas nebuvo bešališki todėl, kad nebuvo atkreipta dėmesio į komisijos, sukurtos nustatyti delsimo atlikti chirurginę operaciją ir klaidingos diagnozės priežastis, tyrimo rezultatus. Autorius teigia, kad jeigu įvykių tyrimo versija būtų buvusi teisinga, vienintelis galimas kaltinimas jam būtų sunkus kūno sužalojimas, o ne tyčinė žmogžudystė.

3.2. Autorius taip pat nurodo, kad buvo pažeistas pakto 14 str. 3(c) punktas, kadangi tyrimas prasidėjo 1991 m. rugsėjo mėn., o jis buvo nuteistas tik 1996 m. sausio 16 d., o galutinis nuosprendis buvo paskelbtas tik 1996 m. gegužės 2 d., t.y., po keturių metų ir aštuonių mėnesių nuo bylos iškėlimo pradžios. Autorius mano, kad jo teismas buvo nepateisinamai uždelstas.

3.3. Autorius teigia, kad buvo pažeistas 15 str. 1 punktas, kadangi paskirta bausmė buvo didesnė negu ta, kuri būtų buvusi paskirta nusikaltimo padarymo metu. Jis teigia, kad 1991 m. bausmė, skiriama už tyčinę žmogžudystę pagal Baudžiamojo kodekso 104 str., buvo laisvės atėmimas nuo 3 iki 12 metų. Tačiau jį teisė pagal naujojo Baudžiamojo kodekso 104 str., kuris numato laisvės atėmimą nuo 5 iki 12 m., ir jį nuteisė 6 metų laisvės atėmimo. Autorius taip pat teigia, kad nei teismo nuosprendyje, nei vėlesniuose sprendimuose nebuvo nurodyta, kad jį nuteisė pagal Baudžiamojo kodekso, galiojusio iki 1993 m. birželio 10 d., 104 str. redakciją.²

Šalies - pakto dalyvės pastabos dėl pranešimo priimtumo ir esmės

(a) Galimi pakto 14 str. 1 punkto pažeidimai

4.1. Kas dėl 14 str. 1 punkto, šalis – pakto dalyvė atkreipia dėmesį į komiteto precedentinę teisę, o ypač į 1999 m. rugsėjo 28 d. išvadas dėl Pranešimo Nr. 710/1996 (Hankle prieš Jamaiką) ir 1981 m. balandžio 9 d. išvadas dėl Pranešimo Nr. 58/1979 (Marouffidou prieš Švediją), kur teigiama, kad konkrečios bylos faktus ir įrodymus apskritai nagrinėja vidaus teismai, jeigu nenustatoma, kad teismo faktų vertinimas buvo aiškiai savavališkas ar reiškiantis atsisakymą vykdyti teisingumą.

4.2. Šalis – pakto dalyvė tikina, kad Lietuvos teismai, t.y., pirmos instancijos teismas ir apeliacinis teismas, o taip pat ir Aukščiausiasis Teismas tiksliai atsižvelgė į tiriančiosios komisijos išvadas. Konkrečiai kalbant, Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas nuodugniai ištyrė visas esmines bylos aplinkybes ir tinkamai įvertino įrodymus pagal Baudžiamojo proceso kodekso 18 ir 76 str.³ Aukščiausiasis Teismas taip pat išnagrinėjo nusikaltimą pagal nacionalinės teisės apibūdinimą ir nustatė, kad jis buvo teisingai apibūdintas kaip tyčinė žmogžudystė Lietuvos Baudžiamojo kodekso 104 straipsnio prasme.

4.3. Atsižvelgiant į tai, kas paminėta aukščiau, byla neatskleidžia jokių pažeidimų, kuriais remiantis būtų galima daryti išvadą, jog autoriaus byloje įrodymai buvo vertinami netinkamai arba buvo atsisakyta vykdyti teisingumą. Atitinkamai, ši pranešimo dalis turi būti paskelbta nepriimtina pagal fakultatyvinio protokolo 3 str., kadangi ji neatitinka pakto nuostatų.

(b) Galimi pakto 14 str. 3 (c) punkto pažeidimai

4.4. Pasak šalies - pakto dalyvės, autorius grindžia savo tvirtinimus tik bylos nagrinėjimo trukme ir neiškelia jokių kitų argumentų savo skundai paremti. Pati teismo nagrinėjimo trukmė nėra 14 str. 3(c) punkto pažeidimas, kadangi pakte jau ir taip aiškiai numatyta teisė būti teisiamam be nepateisinamo delsimo. Pateikdamas savo skundą paremiančius argumentus, autorius turi ne tik tiksliai nurodyti teismo nagrinėjimo trukmę, bet taip pat nurodyti delsimus dėl šalies – pakto dalyvės kaltės ir pateikti atitinkamus įrodymus.

4.5. Šalis – pakto dalyvė taip pat tvirtina, kad autoriaus apskaičiuota teismo nagrinėjimo trukmė yra neteisinga. Konkrečiai kalbant, šis laikotarpis prasidėjo ne 1991 m. rugsėjo mėn., o 1992 m. vasario mėn., kai paktas ir fakultatyvinis protokolas įsigaliojo Lietuvoje.

4.6. Kadangi autorius nepateikė informacijos apie nepateisinamą baudžiamojo teismo proceso delsimą, šalis – pakto dalyvė tvirtina, kad autorius nepagrindė savo skundo ir, atitinkamai, ši pranešimo dalis turi būti paskelbta nepriimtina pagal fakultatyvinio protokolo 2 str.

(c) Galimi pakto 15 str. 1 punkto pažeidimai

4.7. Šalis – pakto dalyvė prieštarauja autoriaus tvirtinimui, kad atitinkamos Baudžiamojo kodekso 104 str. versijos konkretus nepaminėjimas pirmosios instancijos nuosprendyje rodo, kad buvo pažeistas pakto 15 str. 1 punktas. Pakto dalyvė taip pat teigia, kad nuosprendžio teisėtumą nagrinėjo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris atmetė autoriaus argumentus, teigiančius, kad pirmosios instancijos teismas skyrė neteisingą bausmę, nurodydamas, jog bausmė buvo skirta pagal Baudžiamojo kodekso 39 str.⁴ Šis straipsnis įtvirtina principą, kad

įstatymas, numatantis sunkesnes bausmes, yra neretroaktyvus. Pripažindamas bausmės, skirtos pagal 39 str., teisėtumą, Aukščiausiasis Teismas tuo pačiu patvirtino, kad bausmė atitinka neretroaktyvumo principą, numatytą Baudžiamojo kodekso 7 str.

4.8. Šalis – pakto dalyvė paaiškina, kad Aukščiausiasis Teismas taip pat patvirtino, kad nebuvo jokių kitų priežasčių, dėl kurių paskirta bausmė galėjo būti traktuojama sunkesne, negu ta, kuri galėjo būti įstatymiškai skirta už tokį baudžiamąjį nusikaltimą konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis. Šioje byloje buvo sunkinanti aplinkybė, kad autorius buvo neblaivus ir nebuvo jokių švelninančių aplinkybių. Baudžiamojo kodekso 104 str., galiojęs tuo metu, kai autorius įvykdė nusikaltimą, numatė laisvės atėmimą nuo 3 iki 12 metų. Autorius buvo nuteistas šešerių metų laisvės atėmimo, kas visiškai atitinka straipsnio nustatytas ribas.

4.9. Atsižvelgiant į tai, kad Aukščiausiasis Teismas patvirtino, jog autoriui skirta bausmė atitinka Lietuvos Baudžiamojo kodekso 39 str. ir turint omeny komiteto precedentinę teisę, numatančią, kad konkrečios bylos faktus ir įrodymus apskritai nagrinėja vidus teismai, pakto dalyvė tvirtina, kad skirta bausmė neprieštarauja draudimui skirti bausmę, kuri yra sunkesnė negu ta, kuri būtų buvusi skirta nusikaltimo padarymo metu, kaip teigiama pakto 15 str. 1 punkte.

Autoriaus komentarai dėl priimtumo ir esmės

5.1. Savo komentaruose, pateiktuose 2000 m. rugpjūčio 20 d., autorius tvirtina, kad viso teismo nagrinėjimo metu jo teisė į gynybą ir būti išklaustytam teismo buvo grynas formalumas, ką aiškiai atspindi teismo sprendimas.

5.2. 1996 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis autoriui buvo paremtas faktu, kad vienintelės p. Žuk mirties priežastys buvo autoriaus padaryti smūgiai galvą ir pilvą, dėl ko Žuk mirė. Pasak autoriaus, teismas priėmė šias išvadas be jokių patikimų įrodymų ir neištyręs pagrindinio įrodymo⁵, kadangi teismo medicinos ataskaitoje teigiama, kad p. Žuk mirties priežastis buvo skrandžio trauma, dėl kurios išsivystė peritonitas. Teismo medicinos ataskaitoje taip pat teigiama, kad p. Žuk buvo operuotas per vėlai, kad mirtį sukėlę sužalojimai nebuvo diagnozuoti 30 val. nuo nukentėjusio asmens atvežimo į ligoninę, ir kad gydytojas, įtaręs, jog p. Žuk skrandis gali būti sužalotas, nesiėmė reikiamų priemonių galutinei diagnozei atlikti, kad nukentėjusį būtų galima operuoti nedelsiant.

5.3. Kas dėl 14 str. 3 (c) punkto, autorius sutinka su šalimi – pakto dalyve, kad teismo nagrinėjimo trukmė turi būti skaičiuojama nuo pakto įsigaliojimo dienos, t.y., nuo 1992 m. vasario 20 d., bet net ir tokiu atveju šis laikotarpis yra per ilgas, kadangi nuo pakto įsigaliojimo iki 1996 m. gegužės 2 d. praėjo keturi metai ir du mėnesiai.

5.4. Atsižvelgiant į tai, kad įrodymai buvo surinkti pradinio tyrimo etapo metu, o teismo medicinos ataskaita buvo parengta 1991 m. rugsėjo 6 d. ir, atitinkamai, 1992 m., gruodžio 1 d., vienintelė tokio ilgo teismo nagrinėjimo priežastis buvo nepateisinamas tardytojų vilkinimas perduoti autoriaus bylą teismui.

5.5. Galiausiai, autorius mini pakto 15 str. 1 punktą ir dar kartą teigia, kad jį turėjo teisti pagal įstatymą, galiojusį tuo metu, kai buvo įvykdytas nusikaltimas, ir nusikaltimai, už kuriuos jis buvo teisiamas, nebuvo laikomi nusikaltimų jų padarymo metu. Bylą nagrinėjęs Vilniaus apygardos teismas laikėsi nuostatos, kad nusikaltimo apibrėžimas atitiko Baudžiamojo kodekso 104 str. (tyčinė žmogžudystė), neatsižvelgdamas į tuo metu galiojusį 111 str. 3 punktą, numatantį teisės pažeidimą, apibrėžiamą kaip sunkus kūno sužalojimas, sukėlęs mirtį. Autorius taip pat tvirtina,

kad tokiam nusikaltimui taikoma bausmė buvo sunkesnė, negu bausmė, taikyta nusikaltimo padarymo metu. Jis teigia nesutinkąs su šalies - pakto dalyvės pastabomis, kad 1996 m. gegužės 2 d. Aukščiausiojo Teismo sprendimas patvirtino, jog pritaikyta bausmė atitiko įstatymą, galiojusį tuo metu, kai nusikaltimas buvo padarytas.

Komiteto nagrinėti klausimai ir procedūros

Svarstymai dėl pranešimo priimtinum

6.1. Prieš nagrinėdamas bet kokį skundą, nurodytą pranešime, Žmogaus teisių komitetas, vadovaudamasis savo reglamento 87 taisykle, turi nuspręsti, ar pranešimas yra priimtinas pagal pakto fakultatyvinį protokolą.

6.2. Komitetas nustatė, kad tas pats klausimas nėra nagrinėjamas kita tarptautinio tyrimo ar nagrinėjimo tvarka šio fakultatyvinio protokolo 5 str. 2(a) p. tikslais. Komitetas taip pat nustatė, kad fakultatyvinio protokolo 5 str. 2(b) p. tikslais autorius išnaudojo visas vidaus teisinės gynybos priemones. Komitetas taip pat pažymėjo, kad šalis – pakto dalyvė neužginčijo pranešimo priimtumo pagal fakultatyvinio protokolo 5 str. 2(a) ir (b) punktus.

6.3. Kas dėl autoriaus nurodomo 14 str. 1 punkto pažeidimo, komitetas priminė, kad faktų vertinimas konkrečioje byloje apskritai yra atitinkamų valstybių teismų, o ne komiteto, prerogatyva. Komitetas atkreipia dėmesį į šalies – pakto dalyvės tvirtinimą, jog Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo visus įrodymus. Be to, komiteto turima informacija ir autoriaus pateikti argumentai nerodo, kad teismo faktų vertinimas buvo aiškiai savavališkas ar reiškiantis atsisakymą vykdyti teisingumą. Todėl, komiteto nuomone, skundas yra nepriimtinas pagal fakultatyvinio protokolo 2 str. dėl nepakankamo pagrįstumo.

6.4. Kas dėl autoriaus nurodomo pakto 14 str. 3 (c) punkto ir 15 str. 1 punkto pažeidimo, Komitetas mano, kad šie skundai yra pakankamai pagrįsti pranešimo priimtumo tikslais. Taigi, atsižvelgdamas į šalių pateiktą informaciją dėl pranešimo esmės, komitetas mano, kad ši pranešimo dalis atitinka fakultatyvinio protokolo 5 str. 1 punkto nuostatas.

Svarstymai dėl esmės

7.1. Kas dėl autoriaus tvirtinimo, kad teisminis nagrinėjimas truko per ilgai, prasidėjęs 1991 m. rugsėjo mėn. ir pasibaigęs autoriaus nuteisimu 1996 m. sausio 1 d., komitetas atkreipia dėmesį į šalies – pakto dalyvės argumentus, kad teismo nagrinėjimo trukmę reikia skaičiuoti nuo pakto ir protokolo įsigaliojimo Lietuvoje 1992 m. vasario 20 d. Tačiau komitetas pažymi, kad nors tyrimas prasidėjo prieš pakto ir protokolo įsigalėjimą, jis truko iki 1996 m. Komitetas taip pat pažymi tą faktą, kad pakto dalyvė nepateikė jokių paaiškinimų, kodėl nuo tyrimo pradžios iki nuteisimo pirmąją instanciją praėjo keturi metai ir keturi mėnesiai. Vadovaudamasis turima informacija ir atsižvelgdamas į tai, kad tyrimas baigėsi po teismo medicinos komisijos ataskaitos pateikimo ir į tai, kad byla nebuvo tokia sudėtinga keturių metų ir keturių mėnesių arba trijų metų ir dviejų mėnesių laikotarpiui po teismo medicinos ataskaitos parengimo pateisinti, komitetas daro išvadą, kad 14 str. 3 (c) punktas buvo pažeistas.

7.2. Kas dėl autoriaus tvirtinimo, kad jam buvo skirta sunkesnė bausmė negu ta, kuri būtų buvusi skirta nusikaltimo padarymo metu, komitetas atkreipia dėmesį į autoriaus tvirtinimą, jog nei viename nuosprendyje nebuvo paaiškinta, kuri Baudžiamojo kodekso 104 str. redakcija buvo taikoma, skiriant šešerių metų laisvės atėmimo bausmę. Tačiau komitetas taip pat

atkreipia dėmesį, kad autoriaus nuteisimas šešerių metų laisvės atėmimu visiškai atitinka ankstesniame įstatyme numatytą laikotarpį (nuo 3 iki 12 metų) ir į tai, kad pakto dalyvė nurodė sunkinančių aplinkybių buvimą. Remdamasis aukščiau nurodyta medžiaga, tokiomis bylos aplinkybėmis komitetas mano, kad autoriui skirta bausmė atitiko įstatymą, galiojusį nusikaltimo padarymo metu. Taigi, pakto 15 str. 1 punktą nebuvo pažeistas.

8. Vadovaudamasis Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto fakultatyvinio protokolo 5 str. 4 p., Žmogaus teisių komitetas mano, kad komiteto nustatyti faktai rodo pakto 14 str. 3 (c) punkto pažeidimą.

9. Vadovaujantis pakto 2 str. 3(a) punktu, šalis - pakto dalyvė privalo užtikrinti autoriui veiksmingas teisinės gynybos priemones, taip pat ir kompensaciją. Pakto dalyvė taip pat privalo vengti panašių pažeidimų ateityje.

10. Atsižvelgiant į tai, kad tapdama fakultatyvinio protokolo dalyve, šalis pripažįsta komiteto kompetenciją nustatyti, ar paktas buvo pažeistas, ar ne, pagal pakto 2 str., pakto dalyvė privalo užtikrinti visas jos teritorijoje ar jurisdikcijoje esantiems asmenims pakte pripažįstamas teises, o nustačius pažeidimą, - užtikrinti veiksmingas ir įgyvendinamas teisinės gynybos priemones, komitetas norėtų, kad pakto dalyvė per devyniasdešimt dienų informuotų komitetą apie priemones, kurių ji ėmėsi komiteto išvadoms įgyvendinti. Taip pat prašoma, kad pakto dalyvė paskelbtų komiteto išvadas viešai.

[Priimta anglų, prancūzų ir ispanų kalbomis. Teksto originalas yra anglų kalba. Vėliau šios išvados bus išleistos arabų, kinų ir rusų kalbomis, kaip komiteto metinės ataskaitos Generalinei asamblėjai dalis.]

Pastabos:

¹ Baudžiamojo kodekso 104 str.

² Naujas Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas įsigaliojo 1993 m. birželio mėn.

³ Baudžiamojo proceso kodekso 18 str. numato, kad teismas, prokuroras, tardytojas ir kvotėjas turi imtis visų įstatymo numatytų priemonių rimtai ir nuosekliai iširti visas konkrečios bylos aplinkybes ir nustatyti sunkinančias bei lengvinančias aplinkybes, o taip pat kaltinamąsias ir išteisinamąsias aplinkybes.

Baudžiamojo proceso kodekso 76 str. numato, kad teismas, prokuroras, tardytojas ir kvotėjas privalo įvertinti įrodymus pagal savo įsitikinimus ir remiantis rimtu ir nuodugniu visų bylos aplinkybių patikrinimu, atliktu pagal įstatymus ir teisinę etiką.

⁴ Kodekso 39 str. aiškiai nurodo, kad teismas turi taikyti bausmę nustatytoje straipsnio, numatančio atsakomybę už padarytą nusikaltimą, ribose. Teismas taip pat turi atsižvelgti į nusikaltimo pobūdį ir sunkumą bei sunkinančias ir švelninančias bylos aplinkybes.

⁵ Pasak autoriaus, teismo medicinos ekspertizė yra privaloma baudžiamose bylose pagal Baudžiamojo proceso kodekso 86 str. 1 punktą ir yra viena iš pagrindinių įrodymų dalių (str. 74, 2 p., 85 str. 3 p.)